

2. Бахишова Ш. В., Курепін В. М. Педагогічні аспекти міжкультурної комунікації з іноземними студентами. *Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект*: матеріали VII всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25 квітня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 36-39. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17483>.

Annotation. *No matter how we feel about tolerance, it has firmly entered our mentality. For all its uncertainty, tolerance has long entered the mass consciousness. The term «tolerance» is widely used in various spheres of human life: political, social, industrial.*

Keywords: *tolerance, art of living, Ukrainian traditions, good wishes, evolutionary norm.*

**Науковий керівник – КУРЕПІН Вячеслав,
канд.екон.наук, доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв**

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В КОНТЕКСТІ БОЙОВИХ ДІЙ

МЕЛЬНИКОВА Юлія, здобувачка освітнього ступеня магістра

Спеціальність 053 Психологія

Державний університет економіки і технологій

Анотація: *В тезах висвітлено психологічні особливості міжособистісних стосунків військовослужбовців в контексті бойових дій. Розкрито зміст понять «ендопсихіка» та «екзопсихіка», як основи гармонійного розвитку особистості та ефективної взаємодії в колективі. Проаналізовано вплив соціально-психологічних і організаційних чинників на динаміку стосунків у військовому середовищі, а також значення підтримки, довіри та емпатії для збереження психологічної стійкості військових. Акцентовано роль військового психолога у формуванні позитивного психологічного клімату, профілактиці дезадаптації та створенні безпечного емоційного простору. Визначено, що розвиток конструктивних міжособистісних стосунків є важливою умовою психологічного благополуччя та бойової ефективності військовослужбовців.*

Ключові слова: *військовослужбовці, міжособистісні стосунки, психологічна стійкість, бойові дії, соціальна підтримка, згуртованість, військовий психолог, психологічне благополуччя.*

В умовах повномасштабної війни в Україні особливої значущості набуває вивчення психологічних аспектів взаємодії військовослужбовців, адже якість міжособистісних стосунків безпосередньо впливає на згуртованість, бойову ефективність та психологічне благополуччя військових. Екстремальні умови служби, постійна загроза життю, втрата побратимів і тривале перебування у стані

стресу змінюють характер комунікації та емоційної взаємодії між членами військового колективу. Саме тому дослідження психологічних особливостей міжособистісних стосунків військовослужбовців є актуальним завданням сучасної військової та практичної психології, спрямованим на пошук шляхів підвищення їхньої стресостійкості, довіри та соціальної підтримки в бойових умовах.

Міжособистісні стосунки розглядаються як система суб'єктивних зв'язків між людьми, що формується в процесі їхнього спілкування, спільної діяльності та емоційної взаємодії [41]. Ці стосунки мають низку характерних рис: взаємність, яка відображає двосторонній вплив учасників взаємодії; динамічність, що полягає у їх постійному розвитку під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників; емоційну забарвленість, яка охоплює широкий спектр переживань; а також цілеспрямованість, пов'язану із задоволенням особистісних потреб та досягненням соціально значущих цілей [41].

Вагомий внесок у вивчення проблеми структури особистості та закономірностей міжособистісної взаємодії здійснив О. Лазурський, який запропонував концепцію двох рівнів психічної адаптації – ендопсихіки та екзопсихіки [31, с.85]. В межах цієї теорії людина розглядається як цілісна система, яка перебуває в постійному обміні з навколишнім середовищем. Ендопсихіка відображає внутрішній, природжений рівень психічної організації, який визначає потенційні можливості особистості, тоді як екзопсихіка репрезентує зовнішній рівень соціальної адаптації, включаючи способи взаємодії, соціальні ролі, ціннісні орієнтації та моделі поведінки. Дослідник підкреслював, що гармонійний розвиток особистості й ефективне формування міжособистісних стосунків можливі лише за умови узгодженості між цими рівнями [31].

Міжособистісні стосунки, в свою чергу, становлять складну систему взаємозв'язків, що базується на внутрішніх установах, уявленнях та очікуваннях індивідів один щодо одного. Вони формуються у процесі спільної діяльності, обміну цінностями та досягнення спільних цілей, що створює основу для формування психологічного клімату колективу. Саме від якості цього клімату

залежить рівень емоційного комфорту, згуртованості, а також ефективність спільної роботи й вирішення конфліктів у групі [30].

Формування міжособистісних стосунків у військовому середовищі є складним процесом, що зумовлюється поєднанням індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців і впливом соціальних, організаційних та культурних чинників. В бойових умовах такі стосунки виконують регулятивну й адаптаційну функції, сприяючи психологічній стійкості, зниженню ризику посттравматичних розладів і зміцненню згуртованості колективу.

В психологічній науці міжособистісні стосунки розглядаються як система соціальних зв'язків, що формуються в процесі спільної діяльності та впливають на емоційний стан, мотивацію й самореалізацію особистості [9, с.36-37]. Військова служба з її високим рівнем стресу та ризику створює специфічні умови для розвитку таких зв'язків, які можуть мати як конструктивний, так і деструктивний вплив. Підтримувальні взаємини, побудовані на довірі та емпатії, підвищують психологічну стійкість [5, с.98-102]. Як зазначають Т. Britt і А. Adler, згуртованість військового підрозділу знижує тривожність, посилює соціальну ідентичність і підвищує ефективність виконання завдань [1]. Водночас, за результатами К. Thomas та співавт., соціальна підтримка є чинником, що зменшує прояви посттравматичного стресового розладу й пом'якшує наслідки бойової травматизації [13, с.321-324].

Жорстка ієрархічна структура військових формувань, система субординації та формалізованість службових ролей часто обмежують глибину міжособистісної взаємодії, що може зумовлювати виникнення комунікативних бар'єрів, конфліктів та емоційної ізоляції серед військовослужбовців. Як зазначають L. Pearlin та C. Schooler, дефіцит емоційної відкритості у колективі ускладнює формування ефективної системи внутрішньогрупової підтримки [10, с.18-20].

В межах гуманістичного підходу міжособистісна взаємодія має ґрунтуватися на принципах емпатії, безумовного прийняття та автентичності. С. Rogers підкреслював, що атмосфера довіри й прийняття сприяє саморозкриттю, особистісному зростанню та гармонізації психологічного функціонування [11,

с.138-142]. Тому у військовій системі важливо забезпечити умови, де кожен військовослужбовець має доступ до емоційної підтримки – через підготовку командирів до психологічно компетентного спілкування, створення груп підтримки та можливостей індивідуального консультування.

Слід звернути увагу на те, що в сучасних умовах військовий психолог виконує багатофункціональну роль – він не лише здійснює психологічне консультування, а й виступає медіатором в конфліктних ситуаціях, фасилітатором групової взаємодії, тренером з розвитку комунікативної компетентності та супроводжує процеси особистісних змін військовослужбовців. Саме фахівець-психолог здатний своєчасно виявляти прояви дезадаптації, формувати підтримувальний клімат в підрозділі та забезпечувати безпечний простір для емоційного самовираження військових. Особливого значення набуває його безпосередня присутність в польових умовах, участь у повсякденній діяльності підрозділу та надання етичної підтримки особовому складу.

Міжособистісні стосунки у військових колективах є не лише елементом організаційної структури, а й основою психологічної безпеки та благополуччя особистості. Їхній розвиток має бути цілеспрямованим завданням як командування, так і системи психологічного супроводу. Таким чином, міжособистісні стосунки у військовому середовищі постають ключовим чинником психологічної стійкості, професійної ефективності та гармонійного функціонування військовослужбовців. Позитивний психологічний клімат, довіра, підтримка та згуртованість виступають захисними факторами від дезадаптації та посттравматичних розладів. Забезпечення таких умов вимагає системного підходу з боку командирів і психологічної служби, адже вони є запорукою не лише психологічного добробуту, а і ефективного виконання бойових завдань.

Список використаних джерел:

1. Britt, T. W., & Adler, A. B. (Eds.). The psychology of the peacekeeper: Lessons from the field. Praeger, 2003. p. 149-167.
2. King, L. A., King, D. W., Vogt, D. S., Knight, J., & Samper, R. E. (2006). Deployment Risk and Resilience Inventory: A collection of measures for studying

deployment-related experiences of military personnel and veterans. *Military Psychology*, 18(2), P. 89-120.

3. Myers D. G. *Social Psychology*. McGraw-Hill Education, 2013. 672 p.

4. Pearlin L. I., & Schooler, C. The structure of coping. *Journal of Health and Social Behavior*, 19(1), 1978, P. 2-21.

5. Rogers, C. *On Becoming a Person. A Therapists View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin. Boston, 1961. 422 p. Режим доступу: https://teots.org/wp-content/uploads/2021/08/On-becoming-a-person-by-Rogers-Carl-R.-z-lib.org_.pdf

6. Thomas K. H., Hurwitz, E. L., & Allen, C. A. Social support and PTSD symptoms among veterans. *Military Psychology*, 23(3), 2011. P. 321-334.

7. Крамченкова В. О., Зима Є. О. Гендерні особливості міжособистісних стосунків. *The 10 th International scientific and practical conference «Current challenges of science and education» (June 3-5, 2024) MDPC Publishing, Berlin, Germany, 2024. С. 325-329.*

8. Леонтєва І. В. Теорія особистості О. Ф. Лазурського. *Педагогіка і психологія*. № 1, 2014. С. 80-87.

9. Руденко Л. А. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. *Наукові записки Українського католицького університету. Педагогіка. Психологія*. Вип. 1, 2015. С. 1-12.

Анотація: *The theses highlight the psychological features of interpersonal relationships among military personnel in the context of combat operations. The concepts of «endopsychics» and «exopsychics» are revealed as the foundations of harmonious personal development and effective interaction within the collective. The influence of socio-psychological and organizational factors on the dynamics of relationships in the military environment is analyzed, as well as the importance of support, trust, and empathy in maintaining soldiers' psychological resilience. The role of the military psychologist in shaping a positive psychological climate, preventing maladaptation, and creating a safe emotional space is emphasized. It is determined that the development of constructive interpersonal relationships is a crucial condition for the psychological well-being and combat effectiveness of military personnel.*

Ключові слова: *military personnel, interpersonal relationships, psychological resilience, combat operations, social support, cohesion, military psychologist, psychological well-being.*

**Науковий керівник – МАЄР Юлія,
докторка філософії в галузі Психологія,
доцента кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет економіки і технологій
м. Кривий Ріг**

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

**МИХАЛКО Дмитро, здобувач вищої освіти
спеціальність 208 «Агроінженерія»**

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. *Регіональні системи не є ізольованими утвореннями, а функціонують та еволюціонують в межах загальнонаціонального вітчизняного простору. Реалізація спільних*